
Öves homokfutrinka

Cicindela hybrida (LINNAEUS, 1758)

Alföldi homokfutrinka

Cicindela soluta (DEJEAN, 1822)

Védelmi kategória: Nem szerepelnek a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) által felállított, a veszélyeztetett fajokat tartalmazó listán. Magyarországon mindkét faj 2012 óta *védett*, pénzben kifejezett értékük 10 000 Ft.

Külső megjelenésük: A két faj nagyon hasonló, testhosszuk 12–15 mm, felszínük matt, fakó bronzbarna, néha zöldes, szárnyfedőiket három-három fehér, hullámos harántszalag díszíti. Az alföldi homokfutrinka karcsúbb, szárnyfedői majdnem párhuzamosak, míg az öves homokfutrinkáé hátrafelé jobban kiszélesedik, kissé tojásdad alakú. Biztosabb elkülönítést tesz lehetővé, hogy az öves homokfutrinka vállfoltja kifli vagy félhold alakú, az alföldi homokfutrinkáé megszakított. Utóbbi hosszú, elálló, sárgás szőröket visel a szárnyfedői tövén. Hosszú lábuk, óriási, félgömb alakú összetett szemük és legfőképpen hatalmas, erősen fogazott, aránytalanul nagy rágóik a ragadozó életmód jelei. A párzó példányokon feltűnik, hogy a nőstények nagyobb termetűek.

A faj életvitele: Az öves és az alföldi homokfutrinka egyaránt a gyér növényzettel borított, gyorsan felmelegedő talajfelszíneket kedveli. Hazánkban elsősorban a homoki és a löszgyepekben fordulnak elő, ahol olykor nagy számban élnek. Aktivitásuk erősen függ a napsugárzás erejétől, ezért nem csoda, hogy déltájban a legfűrgebbek. Ha kellően felmelegszenek, akkor gyors futásukat néhány méteres repüléssel kombinálják, és egy pillanat alatt eltűnnek a szem elől. Hatalmas összetett szemükkel a legapróbb mozgást is azonnal észreveszik. Az imágók a táplálékukat, a legyeket, méheket és darazsakat a levegőben kapják el, és mire földet érnek, áldozatukat általában lefejezik. A lárvák is ragadozók, függőleges járataikat lapos fejükkel és első, megnagyobbodott torsiáriumukkal zárják le, mint a csatornát az aknafedő.

Öves homokfutrinka. Ilyen nagyítás mellett jól látható, hogy a jellegzetes fakó terepszín valójában apró színes pontok összeolvadásából jön létre (© Bérces Sándor)

Az arra vetődő kisebb rovarokat az aknájukból kiugorva támadják meg, és vonszolják föld alatti járatukba, mely akár 40 cm hosszú is lehet. Az imágók párzás közben rágóikkal szorosan fogva tartják partnerüket, miközben a hátukon kapaszkodnak. A cicindélapusztító-darázs a bogarak lárváiba helyezi petéit, melyek azt eleve-nen felfalják.

Elterjedés és állománynagyság: A jóval nagyobb elterjedésű öves homokfutrinka Euráziában honos. Nyugaton Nagy-Britannia és Európa atlanti-óceán-parti homokdűnéitől északon Skandináviáig, míg délen a Földközi-tengerig terjedt el, de Belső-Ázsiában is előfordul.

Az alföldi homokfutrinka Ausztriától (Bécsi-medence) az Urálig húzódó sztyeppövezetben fordul elő. Hazánkban a két homokfutrinka elsősorban az Alföldön és a környező dombvidékeken fordul elő; tipikus élőhelyeik az alföldi homokbuckások. Bár a két faj együtt, egy időben is előfordulhat, mégis az eddig ismert adatok alapján jellemző különbség, hogy az alföldi homokfutrinka főleg tavasszal és nyár elején aktív a gyér növényzetű vagy növényzetmentes helyeken, míg az öves homokfutrinka a rekkenő nyári forróságban is mutatkozik, többnyire a sívó, teljesen növényzetmentes homokfelszíneken, homokbányákban, folyópartokon, olykor bolygatott helyeken. További különbség, hogy az alföldi homokfutrinka ritkább, valamint jóval kevesebb helyről került elő. Hazánkban elsősorban a Duna–Tisza köze északi részén (Dabas, Örkény, Táborfalva környékén) és a Nyírségben terjedt el, de megtalálható a Kisalföldön, Esztergom környékén, a Balaton környékén, ha csekélyebb számban is. Hazánkban a pannon alföldi homokfutrinka nevű alfaja él, mely a Kárpát-medencében endemikus. Az öves homokfutrinka legtöbb előfordulása a Duna–Tisza közére esik, annak déli részén is sok helyről előkerült.

E két faj állománynagyságát nehéz megbecsülni, mivel mindkét faj egy-egy helyen élő populációi százas nagyságrendűek lehetnek.

Veszélyeztető tényezők: Magyarországon egyelőre nem veszélyeztetett egyik faj sem, azonban élőhelyét gyakran faültetvénné alakítják, a budapesti agglomerációban és a nagyobb alföldi városok környékén ipari parkot vagy beépített területet alakítanak ki azokon.

Az állattartás visszaszorulásával a nyílt felszínek kiterjedése is csökkent, élőhelyét, a gyorsan átmelegedő, növényzetmentes nyílt felszíneket gyakran lágymű és fás szárú özönnövények lepik el.

A megőrzés érdekében szükséges és ajánlott tevékenységek: A legelőterületeken időben és térben változó túllegeltetés miatt időlegesen növényzetmentes foltok, meredek oldalak, kijárt utak, anyaggyűjtő helyek növényzetmentesen tartása segítheti és növelheti állománynagyságukat. Kerülendő a homoki és löszgyepek erdősítése, lakó- vagy ipari övezetbe vonása. A kémiai szúnyogirtásról a biológiai szúnyogirtásra kell áttérni.

Ajánlott irodalom: BOKOR 1911, KÖDÖBÖCZ 2024. MERKL 2003, SZÉKESSY 1958

Alföldi homokfutrinka. A cicindélák hosszú és erőteljes rágója nemcsak az áldozat megragadásában, hanem a párzásban is szerepet játszik (© Bérces Sándor)

BÉRCES SÁNDOR & SZÉL GYÖZŐ